

Röportaj

Gürbüz Doğan Ekşioğlu: "Eğer işlenmemiş bir madensek, eğitim bizi işliyor."

Beyzanur YILDIZ

Tarih: 10 Kasım 2023 / Yer: Gürbüz Doğan Ekşioğlu'nun Atölyesi / Süre: 30 dk.

"Turhan Selçuk şöyle demişti: 'Karikatür yüzde yüzlük değil de yüzde yüz ellilik bir sanattır. Yüzde yetmiş beşi çizgi, yüzde yetmiş beşi espri'. Bir şey çok güzel bir teknikle yapılmışsa ama içeriği boşsa, bir işe yaramaz. Bir şey çok kuvvetli bir espriye sahipse ama iyi ifade edilmemişse, tekniği çok zayıfsa, o da gereken ilgiyi çok az görür. İkisinin de iyi olması gerekiyor."

Resim 1. Gürbüz Doğan Ekşioğlu

Beyzanur YILDIZ: Gürbüz Doğan Ekşioğlu, hayatını ve sanatını hangi kilometre taşlarını ön plana çıkararak anlatır?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Hayatın en önemli kilometre taşları; bir, aile. Aile çok önemlidir... Ablam çok güzel resim yapardı, babam şiir yazardı, ud çalardı, türküler, şarkılar söylenirdi. Eve gelen gazetelerdeki karikatürler, oradaki makaleler bende bir birikim oluşturmuştur. Daha sonraki süreçte de eğitim... Güzel Sanatlar Fakültesi'ne girmem ve oradaki eğitimin bende etkisi çok fazladır. Şöyle diyelim: Eğer işlenmemiş bir madensek, eğitim bizi işliyor ve parlatıyor. Daha sonraki süreçte de yarışmalara çok katıldım, onların üzerimde çok olumlu etkisi olmuştur. Ve dördüncü etki sürekli çalışmak; şimdi, siz gelmeden önce de çalışıyordum. Evdeki atölyemde de çalışırım.

Beyzanur YILDIZ: Henüz ortaokul öğrencisi iken karşılaştığınız Hieronymus Bosch'un *Dünyevi Zevkler Bahçesi* isimli eseri sanatınızı nasıl etkiledi?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Dünyevi zevkler derken, yaşama ait, severek yaptığımız şeyler diyebiliriz. Bir ilaç broşüründe bu resmi görüp kesmişim, hâlâ dosyamda bu resim durur. Sürrealist bir resimdi, tekniği de çok güzeldi, resme bakar, içindeymişim gibi hayal ederdim. Dali'den önce bu resmi yapan Bosch'u tanıdım ve etkilendim. Çalışmalarımda sürrealist üslubu kullanmamda bu resmin etkisi mutlaka vardır. O yıllarda *Milliyet Gazetesi*'nin Sanat dergisi ek olarak çıkıyordu, o da çok birikimli bir dergiydi. Yıllarca bu derginin her sayısını okudum, biriktirdim ve ciltlettim, hâlâ bu dergiler bende durur. Onları ben biriktirdim. *Milliyet Sanat* dergisinde sanat akımlarını, önemli sanatçıları tanıdım. Ama zaten, Rönesans'ı, Van Gogh gibi önemli sanatçıları lisedeki sanat tarihi derslerinden biliyordum.

Beyzanur YILDIZ: Resim sanatına olan ilginiz ailenizden pek destek görmemiş. Sonraki yıllarda başarılar kazandıkça bu tavırda bir değişiklik oldu mu?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Tabii canım, yani şöyle, o zaman güzel sanatlarla ilgili önünüzde bir örnek yok. Ressamlarla ilgili bir örnek de olmadığı için her aile çocuğunun öğretmen, avukat, mühendis vesaire olmasını istiyor. Bunun için de okulda başarılı olman gerekiyor. Benim de başarı grafiğim düşük, sürekli resim yaptığım için... Ve sınıfta da kaldığım için, bu sefer resim yapmama karşı bir tepki oluştu. Ve ben onlardan gizli olarak resim çalışmaya başladım. Bir defa da

yakalanmışım. İleriki yıllarda sınavlara hazırlandım; ama iki yıl Güzel Sanatlar'ı kazanamadım. İnşaat Mühendisliği'nde okudum. Daha sonra, İnşaat Mühendisliği'ni bırakıp, üçüncü sınıfa başlayacağım sene, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'na –şimdiki adı Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi- girdim. Okuldayken babam, "Niye iki sene okudun?", işte "Sana para yolladım", işte "Şöyle oldu, böyle oldu", hiçbir şey söylemedi. Ve ben Tatbiki'de dört yıl okudum. Bitene kadar da bana her ay harçlığımı yolladı. Daha sonraki süreçte, ailem başarılarımla övündü, beni takdir ettiler. Annem ve babamı mutlu edebildiğim için ben de mutluyum.

Beyzanur YILDIZ: Hayat hikâyeniz, başrolünde James Stewart'ın oynadığı *It's a Wonderful Life* (*Şahane Hayat*) filmini akla getiriyor. Ailenizle ilgilenmek için New York'tan İstanbul'a dönme kararınız hayatınızı nasıl etkiledi?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: New York'a giderken, "New York'ta kal" diye bir önerinin geleceğini ben düşünmüyordum, zaten dönecektim. Burada okulda asistandım, çocuğum küçüktü. Bir kooperatife girmiştik galiba, birtakım dergilere kapak yapıyordum; yani kök salmaya başlamıştım burada. Bir de ağabeyimin kronik bir rahatsızlığı vardı. Üç ayda bir doktora geliyordu, onu ben karşılıyordum, doktora götürüyordum ve tekrar Ordu'ya yolcu ediyordum. Her üç ayda bir, bu değişmiyordu. O nedenle orada kalmayı ben hiç düşünmedim. Çünkü, orada kalırsam, onu doktora kim götürecekti? Nerede kalacaktı? Ben burada kaldım, ağabeyim iyileşti, evlendi, Şevket Başar doğdu. Görsel İletişim Tasarımı Bölümü'nü bitirdi. Başar, şimdi bir reklam ajansında art direktör olarak çalışıyor. Yani, annemin sevgisi ve benim gayretimle bir kişi hayata tutundu ve rahmetli ağabeyim kendine bir varis bıraktı.

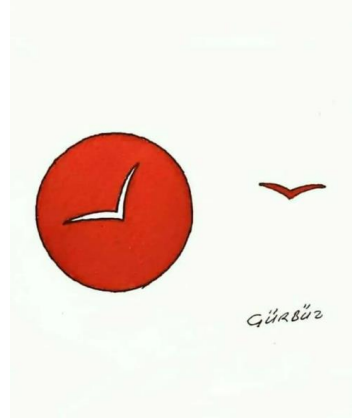
"Her şey etkilenmeyle başlar ve o etki bizi farkında olmadan değiştirir. Kötü olan şey kopyacılıktır. Bir şeyi alıp aynısını ortaya koymak kopyacılıktır. Bir şeyden etkilenip o tarzda yeni bir şey yapmak etkilenmeyi olumlu kılar."

Beyzanur YILDIZ: Bir sanatçının farklı kaynaklardan etkilenme sürecini bir ağacın güneş alan tarafındaki elmaların güneşin etkisiyle kızarıp tatlanmasına benzetmişsiniz. Bugünlerde sizi en çok etkileyen güneş ışığı nereden geliyor?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Evet, benim işimin benzerlerini yapan ressamlar ve grafik tasarımcıların üzerimde etkisi olmuştur. Şiir, edebiyat, sinema, felsefe ve psikoloji alanları da beni etkilemiş; bilinçaltımda bir birikim oluşturmuştur. Bir kişide yeteneğin olması tek başına bir şeyler ifade etmiyor. O yeteneği nasıl kullanacaksın? O yeteneği kullanmak, onu somutlaştırmak için de bir düşünce biçimi ve onları yan yana getirmek bizi etkilemiş çok şeyin birikimiyle oluyor. Evvelsi gün, İFSAK'ta (İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği) işlerimin sunumunu yaptım. Ondan önce de Moda Meslek Lisesi'nde bir sunum gerçekleştirdim ve izleyicilere etkilenmenin ne kadar önemli olduğunu söyledim. Her şey etkilenmeyle başlar ve o etki bizi farkında olmadan değiştirir. Kötü olan şey kopyacılıktır. Bir şeyi alıp aynısını ortaya koymak kopyacılıktır. Bir şeyden etkilenip o tarzda yeni bir şey yapmak etkilenmeyi olumlu kılar. O yüzden yetişmekte olanların etkilenmesinin çok önemli olduğunu söylemek isterim. Bugünlerde etkilendiğim bir şey maalesef yok; ama özendiğim çok şey var. Bir ağacın dalı inceyken onu bükersin, ona şekil verirsin ya... İlk işim 1977 yılında yayınlandı. 46 yıldan beri profesyonel bir sanatçı olarak üretiyorum. Belli bir aşamaya gelmiş sanatçılar da tıpkı bulunduğu yerde kök salmış bir ağacın gövdesi gibi kolay kolay bükülmüyor. Kendi adıma artık bu ağacın gövdesinin kalınlaştığını ve kolayca bükülemeyeceğini söyleyebilirim. Meseleye şöyle bakıyorum; her zaman, her dönem kendine ait yeni sanatçılar çıkarıyor. Diyorum ki, ne kadar başarılı bir iş... Keşke ben de bunu yapabilsem.

Beyzanur YILDIZ: Bugün 10 Kasım, Atatürk'ü anmak için bir çalışma paylaşacak mısınız?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Atatürk'ü yıllardır sosyal medyada paylaştığım için Atatürk'le, 10 Kasım'la ilgili en az beş altı tane işim vardır. Dün akşam bir tane, bir de sabahleyin paylaştım.

Resim 2.
Ekşioğlu'nun 10
Kasım 2023 tarihli
Instagram paylaşımı

Beyzanur YILDIZ: Güncel konular hakkında çalışmayı mı, yoksa içinizdeki çocuğun peşine takılıp gitmeyi mi tercih edersiniz?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Hem içimdeki çocuğun peşine takılıp gidiyorum hem de güncel konular hakkında çalışıyorum. 10 Kasım'da güncel bir iş paylaştım. Dün de üniversitede dersim vardı. Yani birçok şeyi bir arada yapmaya çalışıyorum. Emekleyen bir çocuğun sonra normal adım atması, daha sonra yürümesi ve sonunda da koşması gibi insan da zamanı kullanmayı öğreniyor. Farklı şeyler yaparak, aynı anda...

Beyzanur YILDIZ: Bu derece üretken bir sanatçı olmanızı sağlayan nedir?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: İki şey: Sevgi ve ilgi... Birincisi sevmek. İkincisi, ürettiklerinizin insanlar tarafından paylaşılması. Bana diyorlar ki, "Siz iyi ki varsınız". Ben de diyorum ki; "İyi ki birlikte varız, ben üretiyorum; ama siz paylaşmıyorsanız, beğenmiyorsanız ben niye üreteceğim?". O yüzden, her şey karşılığıyla vardır. İnsanların ilgi göstermesi, paylaşması, beni yeni bir şey üretmeye teşvik ediyor. Ve bu güncel üretim, yani önce Facebook, sonra Instagram, şimdi yeni bir tane daha çıktı, Twitter falan... Bu teknolojinin insanlara yayılmasıyla birlikte, her insan bunları, bu programları kullanmaya başladı. Artık gazete okumuyorlar. Vapurda, otobüste otururken, belki sinemada, belki doktoru beklerken ya da yolda yürürken bile insanlar, telefonları elinde, o şekilde yürüyorlar, bakarak yürüyorlar. Yapmış olduğunuz işler bütün insanlara ulaşıyor. Grafik tasarım alanında çok önemli bir yayın olan Amerikan *PRINT* dergisi vardır. *PRINT* dergisi her ay çıkar ve yılın sonunda da 12 ayın toplamı çıkar. Bizim okulun kütüphanesine gelirdi. O dergiden çok şey öğrendim. Çünkü içinde logo, ambalaj, afiş, tipografi, kitap kapağı, aklına ne geliyorsa görsel iletişim ve grafik ile ilgili, hepsi vardı. O dergide yer alabilmek de kendi mesleğinde üst bir kariyerdi. Sosyal medyaya paylaştığım güncel çalışmalar, Amerika'da yaşayan, benim de tanıdığım olduğum, çok önemli bir sanatçı olan Mirko Ilic'in dikkatini çekiyor ve *PRINT* grafik dergisinin editörüne bunu söylüyor. Editör de benimle röportaj yapmak istiyor. 2023 yılında *PRINT* dergisinde benim röportajım çıktı. Türkiye'de ilk defa bir grafik sanatçısının o dergide bir röportajı yayımlanmış oldu.

"Melankoli, her insanda olduğu gibi, bende de var. Ama ben o melankolinin bana getirmiş olduğu içe kapanma, kendimle konuşma, yaşama küsme gibi şeylerden uzak dururum, ona izin vermem."

Beyzanur YILDIZ: Sanat alanında üretim yapan birçok kişinin aksine melankolinin üretkenliği baltalayacağını düşünüyorsunuz. Sizi bu şekilde düşünmeye sevk eden nedir?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Melankoliyi her insan -biz duygusal varlıklarız- hisseder; ama duyarlılık, duyguyu kanalize eder. Duyarlılığın içerisinde mantık da vardır. Bazı insanlar, mantığı arka plana iter ve o duygu seline kapılır. Duygu seline kapılan insanların melankolisi çoktur. Melankoli, her insanda olduğu gibi, bende de var. Ama ben o melankolinin bana getirmiş olduğu içe kapanma, kendimle konuşma, yaşama küsme gibi şeylerden uzak dururum, ona izin vermem. Çok yetenekli olup yaşama küsen, mesleğini, sanatı bırakan insanları biliyorum.

"...kurallar bende bir yaşama biçimi olur. Yaşadığım toplum ve ortamla uyumlu olmayı seviyorum. Bohemliği, aykırı olmayı, yapmış olduğum işlerde gerçekleştirmeye çalışırım."

Beyzanur YILDIZ: Gürbüz Doğan Ekşioğlu, disiplini ve üretkenliği ile "bohem" sanatçı klişesinden epey uzak bir profil çiziyor. Bu kişiliği var eden hayat felsefesi nedir?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Bohem sanatçı olmak önceleri modaydı. Bu moda arkadan gelenleri de etkilemiş ve "ressamlar bohemdir" anlayışı yerleşmiştir. Günümüzde bohem sanatçı var mı, bilmiyorum. Bildiğim bütün iyi sanatçıların hepsi bir disiplin içinde üretmeye devam etmektedir. Ben de çalışırken sanatçuyum; çalıştığım zamanların dışında normal bir insanım. O yüzden normal bir insan olarak kurallara riayet ederim. Daha doğrusu, kurallar bende bir yaşama biçimi olur. Yaşadığım toplum ve ortamla uyumlu olmayı seviyorum. Bohemliği, aykırı olmayı, yapmış olduğum işlerde gerçekleştirmeye çalışırım.

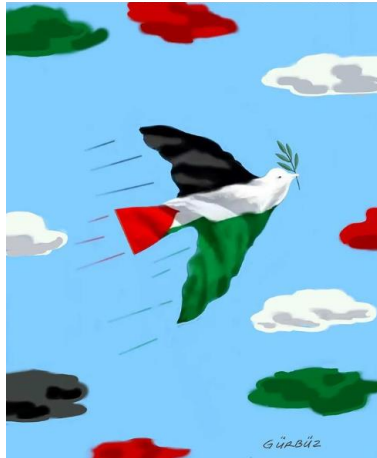
Resim 3. Gürbüz Doğan Ekşioğlu atölyesinde

Beyzanur YILDIZ: Gündeme son derece duyarlı bir kişi olarak sanatın üretiminde ve tüketiminde “kaçış” (escapism) kavramıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Kaçış değil de güncel şeyler ürettiğim için, tabii içerisinde yaşamış olduğumuz ülkelerde, insanların yaşamış oldukları yerlerde birtakım yönetimler vardır ve yönetimler insanların giyeceğine, eğitimine, yiyeceğine, medyasına, her şeyine müdahale eder. Ben de duyarlı bir görsel iletişimci olarak, bu durumun yol açtığı çelişkileri dışarıya yansıtmak, paylaşmak isterim. Bu sadece ülkeyle ilgili değil, dünyayla ilgili. Örneğin iki gün önce Gazze’yle ilgili bir şey paylaşmıştım. Dolayısıyla, bu çelişkileri görsem de otosansür olarak, her şeyi, her aklıma geleni yapmamaya çalışıyorum.

Resim 4. Ekşioğlu’nun Gazze ile ilgili Instagram paylaşımı

Beyzanur YILDIZ: Sosyal medya için üretim yapmak konusunda ne düşünüyorsunuz?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Sosyal medya, sadece grafik tasarımcılar için değil, herkes için özel bir alan. Bu özel alanda kişinin sosyal medyasına bakarak, o kişiyi takip ederek, onun hayat felsefesini, dünyaya bakışını, kültürünü anlayabiliriz. O yüzden işe alımlarda da işverenler, kişinin sosyal medyasına bakıyorlar ve ona göre karar veriyorlar. Çok önemli bir şey.

Beyzanur YILDIZ: Yoğun olarak kullandığınız dijital mecra eserlerinizin içeriğini nasıl etkiliyor?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Birincisi, güncel olaylar için, olumlu. İkincisi, güncel olmayan olaylar var, o güncel olmayanları yine güncelle dâhil edebilir miyiz? İçerisinde felsefe olan, mizah olan, absürt bir espri olan ya da geceleyin paylaşmış olduğum "Gecenin Rüyası" adı altındaki gece resimlerini yapıyorum. Bu beni olumlu etkiliyor, üretkenliğimi artırıyor. Sosyal medya olmasaydı, ben 200'den fazla gece resmini neden yapacaktım? Ya da yüzlerce güncel konuyu niye işleyecektim?

Beyzanur YILDIZ: Sanatçıların dijitalleşmeyle birlikte gündeme gelen trendlere uyarak üretim süreçlerini sosyal medyada paylaşmaları hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce eserin kendisi mi, yoksa nasıl yapıldığının sergilenmesi mi daha önemli?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: İkisi de çok önemli... Yani nasıl yapıldığı da çok önemli. Bir ustamız, önemli bir karikatür sanatçımız Turhan Selçuk şöyle demişti: "Karikatür yüzde yüzlük değil de yüzde yüz ellilik bir sanattır. Yüzde yetmiş beşi çizgi, yüzde yetmiş beşi espri." Bir şey çok güzel bir teknikle yapılmışsa ama içeriği boşsa, bir işe yaramaz. Bir şey çok kuvvetli bir espriye sahipse ama iyi ifade edilmemişse, tekniği çok zayıfsa, o da gereken ilgiyi çok az görür. İkisinin de iyi olması gerekiyor.

Beyzanur YILDIZ: Gürbüz Doğan Ekşioğlu alçakgönüllü bir sanatçı olarak tanınıyor. Sosyal medyanın her türlü aşırılığı mazur gösterdiği bu çağda, sanatçı kimliği altında sergilenen narsistik tavırlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: İnsanları olduğu gibi kabul etmek gerekiyor. Medyaya yansıyor, para kazananlar paraları üzerine koyuyorlar, diziyorlar. Bugün yine bir gazetecinin videosunu gördüm. Bir

kadın külçe altınla poz vermiş. Ya da havuzda hem haşemalı hem de dirseğine kadar bilezikleri olan birisi güneş gözlüğüyle poz vermiş, havuzda kahve içiyor. Bu çok marjinal, absürt ve rahatsız edici bir şey. Pornografi ayıptır, vesaire vardır ya... Bizde pornografi sadece cinselliğe dair olarak yer alıyor; esasında burada bir pornografi var. Televizyon programlarındaki birtakım tartışmaların kavgaya dönüşmesi, küfürler edilmesi ya da dizi filmlerdeki şiddet gibi... Bunlar toplumu çok kötü etkiliyor, yani farkında olmadan değiştiriyor. Gelişmiş toplumlarda bunları göremeyiz.

"...teknoloji iki tarafı keskin bir bıçak gibi, yapay zekâ da böyle. Bir tarafı olumlu, bir tarafı olumsuz."

Beyzanur YILDIZ: Sizce yapay zekâ bir gün sanatçıyı öldürür mü ya da başka bir Gürbüz Doğan Ekşioğlu yaratır mı?

Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU: Şimdi, efendim, bütün mesele insanda. Yapay zekâ da bir teknoloji. Cep telefonu çıktığı zaman kullanmayanlar vardı, "Ben cep telefonu kullanmam!" diyenler... Sonra, dijital kamera çıktığı zaman, "Ben dijital kamerayla fotoğraf çekmem!" diyenler oldu. Dolayısıyla, teknoloji insanlığın yararı için vardır ve ondan kaçamazsın. Sanatçı, yapay zekâyı kendi kapasitesine, kültürüne ve bilgisine göre kullanacağı için, yapay zekâyla da çok önemli işler ortaya çıkacaktır. Ama statik işlerde... Diyelim ki bir işverenin muhasebesi var ya da başka bir şey, hep aynı şeyler yapılacak. Sayım yapılıyor, yaratıcılığı yok. Burada, işveren o yapay zekâyı kullanarak on kişinin yapacağı şeyi tek bir makineyle yaparak on kişinin işsiz kalmasına yol açar. Böyle bir gelecek bizi bekliyor. Nüfus artıyor, teknoloji ilerliyor ve giderek daha fazla insan işsiz kalıyor. Japon araba fabrikaları arabaları hiç insan eli değmeden baştan sona kadar yapıyor ve tekerleklerini bile makine takıyor, sıkıyor ve sana arabayı çıkarıp veriyor bu şekilde. Dolayısıyla teknoloji iki tarafı keskin bir bıçak gibi, yapay zekâ da böyle. Bir tarafı olumlu, bir tarafı olumsuz... Teknoloji çok hızlı geliyor ama insan gelişmiyor. Dolayısıyla buradan büyük bir çelişki çıkıyor. Sonuçta, yapay zekânın da yararlı bir şey olduğunu düşünüyorum tabii ki...

Beyzanur YILDIZ: Bir sanatçı olarak geriye dönüp baktığınızda hayatınızdaki "keşke"ler ve "iyi ki"ler nelerdir?

Gürbüz Doğan EKŐIOĐLU: "Keşke"lerim pek yok aslında... Acaba "Amerika'da kalsa mıydım?". Yüzde elli "keşke" diyeyim ona. "İyi ki yapmışım" dediğim ise Güzel Sanatlar eğitimi almış olmaktadır.

"... öğrencilerin çok şeyle ilgilenmesi gerekir. Kültür dediğimiz şey, yani ekonomiden siyasete, felsefeden edebiyata, şiire, müziğe kadar her şeyle ilgilenmeleri gerekiyor."

Beyzanur YILDIZ: Resim, grafik ve görsel iletişim tasarımı alanlarında eğitim gören genç sanatçı adaylarına önerileriniz nelerdir?

Gürbüz Doğan EKŐIOĐLU: Sadece teknolojiyi kullanmasınlar. İnsanın düşünme biçiminde hayat bir cümle kurmak gibidir. Dolayısıyla öğrencilerin çok şeyle ilgilenmesi gerekir. Kültür dediğimiz şey, yani ekonomiden siyasete, felsefeden edebiyata, şiire, müziğe kadar her şeyle ilgilenmeleri gerekir. Tabii ki, ilgilenmeleri gerekir derken, o ilgiyi verebilecek ortamı nasıl bulacaklar? O da başka bir soru. Ve para kazanmak için değil, sevdikleri bir alanı seçsinler. "Daha iyi para kazanmak için" değil, sevdiği alanda çalışırken "mutlu olacağı için"... Zamanla o işin en iyisini yapar hâle gelecektir ve iyi hâle geldiği zaman da iyi para kazanacaktır. Görsel iletişimde de birçok alan var. Hepsine birden değil, bir alana odaklanıp o alanda gelişmek kişiyi daha mutlu ve verimli kılar.